

HUMANİTAR İMPERİALİZM VƏ YA DÖVLƏTİN XARİCİ SİYASƏTİNDƏ GÜCLÜNÜN HÜQUQU

MEHRİBAN VASİF QIZI BABAZADƏ

Hüquq elmləri üzrə fəlsəfə doktoru, dosent

Bakı Dövlət Universiteti

Akademik Zahid Xəlilov küçəsi 33, AZ1148

E-mail: mehribanbabazade@mail.ru

XÜLASƏ

Məqalə silahlı müdaxilə fenomeninin hərtərəfli təhlilini təqdim edir və onu beynəlxalq müdaxilənin müasir anlayışı ilə əlaqələndirir. Təhlil tarixi icmalı, nəzəri cəhətləri, motivləri və qlobal aktorların beynəlxalq münaqişələrə müdaxiləsinin əsaslandırılmasını əhatə edir. Siyasi xəritədə suveren dövlətlərin meydana çıxmasından hərbi müdaxilə bir və ya dövlətlər blokunun digərinin daxili işlərinə müdaxiləsi tarixən həmişə mövcud olub. Bəşər tarixinin müharibələr tarixi olduğunu nəzərə alsaq, bu tendensiya, ehtimal ki, davam edəcək. Bu fenomenin səbəbləri çoxdur, ərazilərin ələ keçirilməsindən tutmuş siyasi sistemdəki dəyişikliklərə qədər. Eyni zamanda, "müdaxilə" özü açıq müstəmləkə işğallarından humanitar və demokratik əsaslarına qədər inkişaf etmişdir.

Açar sözlər: *suverenlik, silahlı müdaxilə, beynəlxalq hüquq, beynəlxalq münasibətlər, münaqişə, müharibə, ərazi, demokratiya, humanitar əməliyyat, "qorumaq məsuliyyəti".*

GİRİŞ

"Soyuq müharibə"nin sonu Qərbin artıq supergüc rəqabətinin yaratdığı maneələr olmadan azadlıq, demokratiya, ədalət və insan hüquqlarını həyata keçirməkdə ənənəvi istəklərinə şərait yaratdı. Bununla belə, beynəlxalq münasibətlər nəzəriyyəsində idealizmə xarici siyasətdə müstəsna hüquqlar verilməsinin həddindən artıq qəbul edilə biləcəyi barədə xəbərdarlıq edən "realistlər" də var idi. "Humanitar müdaxilə" və "qorumaq məsuliyyəti" kimi anlayışlar tezliklə Qərb siyasi diskursunun əsas elementlərinə çevrildi və onlar ümumiyyətlə beynəlxalq münasibətlərdə "yeni norma"nın təməli kimi müəyyən edildi.

Dünyadakı mövcud hərbi-siyasi və sosial-iqtisadi vəziyyət dövlətlərin suverenliyinə və konstitusiyaya quruluşuna birbaşa xələl gətirən bir sıra çətinliklər və təhdidlər yaradır. XXI əsrin əvvəllərindən beynəlxalq hüquqa münasibətdə milli suverenliyin əhəmiyyətinin azalması tendensiyası ortaya çıxmışdı. Lakin bu gün problem ondadır ki, beynəlxalq hüquq prinsiplərinin tətbiqinə cavabdeh olan həm beynəlxalq qurumlar, həm də beynəlxalq hüququn özü

də dərin böhran içindədir. Xüsusilə, BMT sisteminin ciddi qüsurları var. Bunlardan ən ciddişi Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələrini ən çox pozanların dominant rol oynayan daimi üzvləridir. Onları pozmağın ən təsirli vasitəsi Şuranın daimi üzvləri tərəfindən istifadə edilən imtiyaz olan veto hüququdur. Beləliklə, yeni əsrin ikinci onilliyindən başlayaraq beynəlxalq münasibətlərin post-bipolyar vəziyyəti qeyri-sabit, xaoslu və vahid "dəyərlər" sistemindən məhrum olduğunu sübut etmişdir.

Dünyada müxtəlif məsələlərin həlli üçün hərbi gücdən istifadə hər il artır. Ayrı-ayrı dövlətlər tərəfindən silahlı müdaxilə üçün prinsipləri onların real maraqlarına uyğun olaraq inkişaf edir. Bunun əsasını geosiyasi/geostrateji, iqtisadi, humanitar, ideoloji və hüquqi səbəblər təşkil edir.

Əvvəlcə, "müdaxilə" termininin özünü müəyyən etmək, onun əsas xüsusiyyətlərini, ilk növbədə, bu tip münaqişəni digər dövlətlərarası qarşıdurma formalarından fərqləndirən terminoloji aspektləri müəyyən etmək lazımdır. Hüquq ədəbiyyatında "müdaxilə" və "müharibə" anlayışları arasında fərq var, çünki münaqişənin müharibə hesab edilməsi üçün rəsmi olaraq elan edilməlidir. Lakin müasir beynəlxalq həyat bunun tam əksinin nümunələrini təqdim edir.

"İşğal" və "müdaxilə" terminlərinə gəldikdə isə, onlar sinonim kimi istifadə olunur [2, s.9-10]. Lakin bir sıra müəlliflər bu anlayışlar arasında əhəmiyyətli fərqlərin olduğunu düşünürlər. Xüsusilə, S.Blank və L.Qrinter [9, s.5] qeyd etmişlər ki, "hər böyük vətəndaş müharibəsində və ya inqilabda beynəlxalq müdaxilə böyük rol oynayır və ya oynamağa çalışır". Bu konsepsiya, xüsusən də, 1789-cu il Böyük Fransa burjuva inqilabı dövrünün hadisələrinə uyğun gəlir, o zaman qitədə inqilabi ideyaların yayılmasından qorxan mürtəce monarxik Avropa yeddi anti-Fransa koalisiyası yaratmışdı. Burada həmçinin 1918-1920-ci illər vətəndaş müharibəsi zamanı bolşeviklərin dünya inqilabını/bolşevizmini yaymaq və beynəlxalq hüquq qaydasının təməllərini sarsıtmaq cəhdlərini yatırmaq məqsədi ilə Sovet Rusiyasına Antanta müdaxiləsini də misal gətirə bilərik. S.Hofman məhz bu xüsusiyyəti vurğulayaraq [14,s.163], digər bir dövlətin işlərinə xarici hərbi müdaxilənin

səbəblərindən danışarkən diqqət çəkmiş, bu dövlətdən beynəlxalq sülhə təhdid faktorlarını və orada insan hüquqlarının kütləvi şəkildə pozulmasını qeyd etmişdir.

Əsas hissə

Qeyd etmək lazımdır ki, inqilablar, vətəndaş müharibələri və mülki əhaliyə qarşı zorakılıq həmişə müdaxilənin səbəbi olmur. Çox vaxt silahlı müdaxilə digər, xüsusən də geosiyasi səbəblərdən, konkret bir dövlətdə dövlət strukturunun transformasiyasına ilham vermək, sosial-siyasi dəyişikliklərə nail olmaq və qonşu dövlətlərə qarşı aqressiv siyasətdən imtina etmək üçün konkret öhdəliklər götürmək lazım olduqda həyata keçirilir. Xüsusilə də, bu, ABŞ və İsrailin 28 fevral 2026-cı ildə başlayan İrana qarşı hazırkı silahlı hərəkətlərinin əsas səbəbidir (səbəb kimi öz əhalisinə qarşı qeyri-insani rəftar da əlavə olunur). ABŞ prezidenti Donald Trampın bəyanatına görə, "Epik qəzəb" əməliyyatının məqsədi "İran rejiminin ABŞ və bütün dünya üçün yaratdığı təhlükəni aradan qaldırmaqdır" [16].

Müdaxilənin iki mərhələyə bölünməli olduğu iddiası ilə razılaşmaq olar. Birincisi - güc tətbiqi, münafişə tərəflərini sülhə məcbur etmək üçün hərbi gücdən istifadəsi, ikincisi isə - konstruktiv, "sosial səbəbləri" aradan qaldırmaq üçün bir sıra tədbirləri həyata keçirmək [4, s. 56-57]. Həmçinin qeyd etmək lazımdır ki, güc tətbiq edən açıq müdaxilə ilə yanaşı, xarici siyasət münafişəsində məqsədlərə alternativ mexanizmlərdən (sabotaj, iqtisadi blokada, informasiya müharibəsi və s.) istifadə etməklə nail olan gizli müdaxilələr də mövcuddur.

Xarici müdaxilənin müxtəlif ssenarilərini təhlil edən S.Hoffmann onları üç kateqoriyaya ayırmışdır. Birinci halda, xarici qüvvələr böhran yaşayan ölkənin əhalisinə humanitar yardım göstərməklə məhdudlaşırlar; ikinci halda, "sülhə məcbur etmək" əməliyyatları həyata keçirilir; üçüncü halda isə münafişə tərəflərini danışıqlar masasına gətirmək məqsədilə onlara təzyiq göstərmək üçün lazım olan hər hansı bir vasitə nəzərdə tutulur [14, s.161-162]. Bu nizamlanma formatı Yaxın Şərq, Latin Amerikası və Asiya-Sakit Okean bölgəsindəki münafişələr zamanı dəfələrlə tətbiq edilmişdir [13].

XXI əsrin əvvəllərindən silahlı müdaxilənin humanitar komponenti daha da aktuallaşmışdır. 2000-ci ildə BMT-nin Baş katibi Kofi Annan vurğulamışdır ki, "silahlı müdaxilə həmişə son çarə olaraq qalmalıdır", lakin eyni zamanda "kütləvi qətl qarşısında bu vasitədən imtina etmək olmaz" [6, s.242].

Huqo Qrosidən başlayaraq əksər beynəlxalq

huquqşünaslar dövlətlərin daxili işlərinə humanitar əsaslarla müdaxiləni haqlı hesab edirdilər. "Müharibə və sülh hüququ haqqında" kitabında Qrosi müharibələri ədalətli və ədalətsizlərə bölürdü. Ədalətli müharibənin meyarlarını sadalayaraq, o, yalnız öz təbəələrinin deyil, həm də xarici təbəələrin "açıq-aşkar qanunsuzluğa" məruz qaldıqları təqdirdə müdafiəsini haqlı hesab edirdi [3,s.562].

İkinci Dünya müharibəsindən və Birləşmiş Millətlər Təşkilatının yaradılmasından sonra güc tətbiq etmək hüququ ciddi şəkildə məhdudlaşdırıldı. BMT Nizamnaməsi birtərəfli silahlı qüvvə istifadəsini qadağan edirdi. Lakin, mülki şəxsləri repressiya və soyqırımdan qorumaq üçün beynəlxalq hərbi müdaxilənin mümkünlüyünü nəzərdə tuturdu və bu hallarda milli suverenlik məsələlərini ikinci dərəcəli mövqeyə salırdı. Bu, beynəlxalq hüququn və insan hüquqlarının universal anlayışının təntənəsi kimi görünürdü. Lakin sonrakı onilliklərdə beynəlxalq arenada humanitar müdaxilənin universal anlayışı və təcrübəsi inkişaf etməmişdir. Sual yaranır ki, nə vaxt, kimə və hansı əsaslarla icazə verilir, kimə isə icazə verilmir?

Misal üçün, Rusiyanın Azərbaycana qarşı Birinci Qarabağ müharibəsi (1992-1994) zamanı Ermənistanı yardımına, xüsusən də rus hərbi birləşmələrinin iştirakı, genişmiqyaslı silah ötürülməsi və rus mediasında ermənipərəst təbliğat Rusiyanın silahlı müdaxilədə iştirakçı kimi rolunu xarakterizə etmək üçün əsas yaradırdı, bu da Ermənistan qüvvələrinin uğuruna və Azərbaycan torpaqlarının 20 faizinin ələ keçirilməsinə səbəb olmuşdur. Hətta o zaman belə, guya erməni əhalisini deportasiyadan xilas etmək məqsədilə humanitar səbəb irəli sürülürdü.

NATO-nun 1999-cu ildə Yuqoslaviyaya qarşı hərbi kampaniya, S.Miloşević rejimi tərəfindən Kosovoda alban əhalisinin etnik təmizlənməsinə və humanitar fəlakətə son qoymaq üçün əməliyyat kimi əsaslandırılırdı. Bu əməliyyat BMT Təhlükəsizlik Şurası tərəfindən təsdiqlənməmişdi. Təxminən iki ay yarım davam edən kütləvi bombardman hətta "humanitar bombardman" adlandırıldı. Müharibədən sonra Belqrad və G8 ölkələri (Rusiya o vaxt hələ qurumun üzvü idi) Kosovoda hərbi mövcudluq haqqında müqavilə bağladılar. Təəssüf ki, Yuqoslaviyaya silahlı müdaxilə beynəlxalq təcrübədə uzunmüddətli nəticələrə səbəb olacaq bir presedent yaratdı.

2001-ci il 11 sentyabr hadisələrindən sonra ABŞ Prezidenti Corc Buş İraqa silahlı müdaxilənin zəruriliyini əsaslandırmağa başladı və bu dövləti terrorizm və kütləvi qırğın silahları təhlükəsi ilə əlaqələndirən əsas arqumenti irəli sürdü [10]. Vitse-prezident Ro-

bert Çeyni də İraqa silahlı müdaxiləni fəal şəkildə dəstəklədiyini bildirdi. Xüsusilə, 2003-cü il 26 mart tarixli çıxışında o, İraqın kütləvi qırğın silahlarına sahib olduğunu və həm ABŞ-a, həm də onun müttəfiqləri üçün birbaşa təhlükə yaratdığını iddia etdi [11].

2003-cü ildə İraqa silahlı müdaxilə Vaşinqton və onun müttəfiqləri tərəfindən iki əsas səbəbdən haqlı hesab edildi. Birincisi, İraqın təhdid yaradan kütləvi qırğın silahlarına sahib olması iddiası; ikincisi, İraqda demokratiyanın təşviq edilməsi zərurəti [12,s.330]. Lakin İraqa işğal edildikdən və Səddam Hüseynin devrilməsindən sonra bu iddiaların hər ikisi diqqətlə təhlil edildi. Əvvəla, İraqda kütləvi qırğın silahlarının heç bir izi tapılmadı. C.Mirşaymer qeyd etdi ki, kütləvi qırğın silahları ilə bağlı arqument Corc Buş administrasiyasının strateji yalanı ola bilərdi [15].

Rusiyanın 2008-ci ilin avqust ayında Gürcüstana qarşı hərbi müdaxiləsi və tammiqyaslı döyüşlər Abxaziya və Tsxinvali bölgəsinin (Cənubi Osetiya) işğalına səbəb oldu. Beş günlük müharibədən sonra Rusiya iki qondarma respublikanın (Rusiya hərbi bazaları hələ də orada yerləşir) "siyasi müstəqilliyini" rəsmi olaraq tanıdı. Separatçılara dəstək tamamilə Rusiyanın geosiyasi maraqlarına uyğun idi, abxazları və osetinləri Tiflisin repressiyalarından qorumaq bəhanəsi ilə "humanitar səbəblərlə" izah edilirdi.

Beləliklə, fundamental insan hüquq və azadlıqlarının kobud şəkildə pozulması ilə müşayiət olunan daxili silahlı münaqişələrin şiddətlənməsi "qoruma məsuliyyəti" adlanan yeni bir konsepsiyanın hazırlanması üçün siyasi və hüquqi əsaslar yaratdı. Yeni konsepsiya beynəlxalq ictimaiyyəti narahat edən suallara cavab vermək üçün nəzərdə tutulmuşdu. Müasir beynəlxalq hüquq dövlətlərarası münasibətlərdə güc tətbiqini qadağan etdiyi halda vətəndaş hüquqlarının kütləvi və kobud şəkildə pozulmasına necə reaksiya vermək olar? Dinc vasitələr səmərəsiz olduqda soyqırım və kütləvi qətlə necə reaksiya vermək olar? [7, s. 4-5].

"Qorumaq məsuliyyəti" konsepsiyasının əsas prinsipləri 170 dövlət tərəfindən qəbul edilmiş 2005-ci il BMT Dünya Sammitinin Yekun sənədində təsbit edilmişdir. Sənəd beynəlxalq ictimaiyyəti vətəndaşların soyqırım, müharibə cinayətləri, etnik təmizləmə və insanlığa qarşı cinayətlərdən qorunmasını təşviq etmək və milli hakimiyyət orqanları öz əhali-sini bu cür hərəkətlərdən qoruya bilmədikdə onların qarşısını almaq üçün diplomatik, humanitar və digər dinc vasitələrdən istifadə etməyə məcbur edir. Xüsusilə vurğulanmışdır ki, beynəlxalq ictimaiyyət sülhün və sabitliyin qorunmasında məqsədlərinə yalnız

BMT Təhlükəsizlik Şurası vasitəsilə effektiv şəkildə nail ola bilər [5].

Lakin, bizim fikrimizcə, Liviya, Suriya və sonrakı böhranlar "qorumaq məsuliyyəti" konsepsiyanı, yəni müəyyən bir münaqişənin həlli üçün silahlı müdaxilə ilə bağlı olan hər hansı bir "humanistlik" və ya "ümumi insan maraqları" anlayışını etibarsız hala gətirdi. Təəssüf ki, ən hörmətli prinsipləri belə, onlara seçmə şəkildə riayət etməkdən daha çox heç nə pozmur. Böyük dövlətlərin maraqlarının açıq-aşkar merkantil təbiəti, yuxarıda qeyd olunan ölkələrə sərt reaksiyalarına baxmayaraq, bəzən digər ölkələrdə baş verən vəhşiliklərə (ən bariz nümunələr Ruanda və Sudandır) tam laqeydlilik nümayiş etdirmələri ilə dəstəklənir. Bütün bunlar, təəssüf ki, universal, sivilizasiya prinsiplərinə əsaslanan yeni bir beynəlxalq sistem yaranmadığı üçün, ikiqütblü sistemin sonundan hökm sürən beynəlxalq münasibətlərdəki xaosu daha da şiddətləndirir.

Rusiya Federasiyasının 2022-ci ilin 24 fevralında Ukraynaya başlamış genişmiqyaslı silahlı müdaxiləsi suveren Ukrayna dövlətinə qarşı əsl müharibə (əlan edilməsə də) təşkil edir. Təcavüzkar məqsədlərini həyata keçirən Rusiya öz hərəkətlərini "xüsusi hərbi əməliyyat" kimi təsnif edir. S.Baburin sözlərinə görə, "XX-XXI əsrin əvvəllərində digər dövlətlərin işlərinə silahlı müdaxiləsi üçün çoxsaylı presedentlər yaradan Qərb, nəhayət, 2022-ci ildə "bumeranq qayıdışı" aldı" [1, s.20]. Beləliklə, müəllif açıq və təhrikedici şəkildə Rusiyanın təcavüzünü və Ukrayna ərazisinin bir hissəsinin işğalını tərifiyləyərək haqlı çıxarır, Rusiyanın hərəkətlərini guya Qərb tərəfindən müəyyən edilmiş qaydalara uyğun hərəkət etməsi və beynəlxalq hüququ pozmaması ilə izah edir [2, s.16].

Nəticə

Beləliklə, deyilənləri ümumiləşdirərək aşağıdakı nəticələrə gələ bilərik. Açıq şəkildə ziddiyyət təşkil edən iki beynəlxalq hüquq prinsipinə - insanlıq və suverenlik prinsipinə - riayət etmək arasında dilemma mövcuddur. Humanitar məqsədlər üçün silahlı müdaxilə siyasi fəsadlarla dolu və dəqiq cavabı olmayan çox həssas məsələlərə toxunur. Lakin suverenlik prinsipi də daxil olmaqla heç bir hüquqi prinsipin insanlığa qarşı cinayətləri ört-basdır edə bilməməsi ilə razılaşmamaq çətindir. Beynəlxalq ictimaiyyət hər hansı bir dövlətdə soyqırım və kütləvi qətl törədildikdə passiv qalmamalıdır.

Hökumətlər mülki əhaliyə qarşı cinayətlər törətdikdə və heç bir sülh təşəbbüsü onlara son qoya bilmədikdə, BMT Təhlükəsizlik Şurası beynəlxalq ictimaiyyət adından hərəkət etmək üçün mənəvi sə-

lahiyyətə malikdir. Silahlı müdaxilə BMT-nin tətbiq edəcəyi son vasitə olaraq qalmalıdır. Buna görə də, nə qədər ki, dünyada beynəlxalq hüquqi sənədlərdə (BMT Nizamnaməsi, Ümumdünya İnsan Hüquqları Bəyannaməsi və s.) təsbit edilmiş insan hüquqlarını sistematik şəkildə pozan siyasi rejimlər mövcud olmaqda davam edir, dövlətlərin daxili işlərinə müdaxilə nəinki icazə verilməlidir, həm də məcburidir.

L.Aksuorsiyə görə, bütün dövlətlər, xüsusən də müharibə içində olan dövlətlər, vətəndaşlarının hüquqlarını və hər şeydən əvvəl təhlükəsizliyini təmin edə bilmir. Məhz bu amil - dövlətin əsas vəzifəsini yerinə yetirə bilməməsi - insanların qorunması məsuliyyətinin əhatə dairəsinin milli səviyyədən beynəlxalq səviyyəyə qədər genişlənməsinə səbəb olmuşdur. Onun fikrincə, planetdə sülh və təhlükəsizlik yalnız hər bir fərdin təhlükəsizliyi təmin edildikdə mümkündür [8].

Əlbəttə ki, dövlət xadimləri "humanitar dəyərlərə" müraciət edərkən çox vaxt rəşional mülahizələrə əsaslanır və dövlətlərinin siyasi və iqtisadi maraqlarına uyğun hərəkət edirlər. Lakin, hərbi əməliyyatdan fərqli olaraq, silahlı müdaxilənin legitimliyi həmişə ölkə daxilində ictimai dəstəyə bağlıdır və yalnız xarici hərbi müdaxilənin hədəfində olan dövlətin vətəndaşlarının heç olmasa bir hissəsinin razılığı ilə icazə verilir [17, s.15].

"Qorumaq məsuliyyəti" konsepsiyasını tətbiq etmək cəhdləri dəfələrlə uğursuz olsa da, biz bundan tamamilə imtina etməyin düzgün olduğuna inanırıq. İndi beynəlxalq siyasətin humanitar komponentini gücləndirməyə başlamağın vaxtıdır. Bu da hüquqi əsasların formalaşdırılmasını, bu cür əməliyyatların effektivliyini və qlobal ictimaiyyət tərəfindən təsdiqlənməsini təmin edən təsisatların islahatını tələb edəcək.

ƏDƏBİYYAT SİYAHISI:

1. Бабури́н С.Н. Гуманитарная интервенция: теория и практика международного права// Вестник Омского университета. Серия «Право», 2022, Т.19, №2, с.15-27
2. Грохотова В.В. Становление и развитие концепции «гуманитарной интервенции»// История государства и права, 2010, №5, с.8-12
3. Гроций Г. О праве войны и мира. М.: АСТ, 2023, 912 с.
4. Иванов А.А. Интервенция как часть внешней политики государства: эволюция представлений//Полития, 2013, №1(68), с.55-64
5. Итоговый документ Всемирного саммита 2005 года//<http://www.un.org/russian/document/>

[declarant/outcome_2005_ch4.htm#t6](http://www.un.org/russian/document/declarant/outcome_2005_ch4.htm#t6)

6. Мошкин С.В. Гуманитарные интервенции: условия и приоритеты// Екатеринбург, Научный ежегодник Института философии и права УрО РАН, 2007, Вып.7, с.240-247

7. Павлова Л.В. Концепция «ответственность за защиту»: анализ и правовая оценка//Журнал международного права и международных отношений, 2013, №4, с.3-8

8. Axworthy L. Human Security and Global Governance: Putting People First//<http://marketcivilization-in-oz.wikispaces.com/file/view/Axworthy+-Human+Security.pdf>.

9. Blank S.J., Grinter L.E. et al. Conflict, Culture and History: Regional Dimensions. Washington: University Press of the Pacific, 1993, 376 p.

10. Chomsky N. Hegemony or Survival: America's Query for Global Dominance. N.Y.: Metropolitan Books, 2003, 278 p.

11. Crawford N.C. Accountability for Killing: Moral Responsibility for Collateral Damage in America's Post-9/11 War. Oxford University Press, 2013, 486 p.

12. Dyson S.B. "Stuff Happens": Donald Rumsfeld and the Iraq War. Foreign Policy Analysis. Oxford University Press, 2009, 5(4), p.327-347

13. Gross M.L. Fighting by Other Means in the Mideast: A Critical Analysis of Israel's Assassination Policy//Political Studies, 2003, Vol.51(2), p.350-368

14. Hoffmann S. World Disorders: Troubled Peace in the Post-Cold War Era. Lanham, 1998, p.161-164

15. Mearsheimer J.J. Why Leaders Lie: The Truth about Lying in International Politics. Oxford University Press, 2011, 132 p.

16. Policy Alert: U.S. Launches Operation Epic Fury to Eliminate Iran's Nuclear and Missile Threats//Foundation for Defense of Democracies, 2026, 28 February

17. Teson F.R. Humanitarian Intervention: An Inquiry into Law and Morality. N.Y.: Transnational Publishers, 2005, 456 p.

ГУМАНИТАРНЫЙ ИМПЕРИАЛИЗМ ИЛИ ПРАВО СИЛЬНОГО ВО ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКЕ ГОСУДАРСТВА

Мехрибан Васиф Бабазаде

РЕЗЮМЕ

В данной статье предлагается всесторонне проанализировать феномен вооруженной интер-

венции с увязкой современного понимания международных вмешательств. Анализ охватывает исторический экскурс, теоретические установки, мотивы и обоснованность вмешательства глобальных игроков в международные конфликты. С момента появления на политической карте суверенных государств, военное вмешательство, или интервенция, одного или блока государств во внутренние дела другого государства исторически существовало всегда. А учитывая, что история человечества – это история войн, то скорее всего, эта тенденция будет иметь место и в дальнейшем. Причин такого явления много – от банального захвата территории до изменения политического строя. Вместе с тем сама «интервенция» прошла путь от открытых колониальных захватов до ее гуманитарной и демократической подоплеки.

Ключевые слова: суверенитет, вооруженная интервенция, международное право, международные отношения, конфликт, война, территория, демократия, гуманитарная операция, «обязанность защищать».

HUMANITARIAN IMPERIALISM OR THE RIGHT OF THE MIGHTY IN THE FOREIGN POLICY OF THE STATE

Mehriban Vasif Babazade

SUMMARY

This article offers a comprehensive analysis of the phenomenon of armed intervention, linking it to the modern understanding of international intervention. The analysis encompasses a historical overview, theoretical frameworks, motives, and justification for global actors' intervention in international conflicts. Since the emergence of sovereign states on the political map, military intervention, or intervention by one or a bloc of states, in the internal affairs of another has always existed. And given that human history is a history of wars, this trend will likely continue. The reasons for this phenomenon are numerous, ranging from the banal seizure of territory to changes in the political system. At the same time, "intervention" itself has evolved from overt colonial conquests to its humanitarian and democratic underpinnings.

Rəyçi: BDU-nun Beynəlxalq münasibətlər kafedrasının dosenti, s.e.n. Nərgiz Sabir qızı Məmməd-zadə
Məqalə redaksiyaya daxil olub: 12.01.2026
Çapa qəbul olunub: 22.02.2026

Keywords: *sovereignty, armed intervention, international law, international relations, conflict, war, territory, democracy, humanitarian action, "responsibility to protect".*

The date of the admission of the article to the editorial office: 12.01.2026
Accepted for publication: 22.02.2026